

СРПСКИ ТЕРМОПИЛИ

Село Чокешина налази се подно Цера, 7 km од Прњавора мачванског. Споменик са костурницом у Чокешини који се налази у манастирској порти, подигнута је у част српских устаника, који су заједно са браћом Недић храбро погинули у боју са Турцима на Чокешини. Споменик, истовремено и костурница, чува сакупљене кости 303 хајдука из дружине браће Недић, који су изгинули у сукобу са Турцима на брду Џајевцу, крај Липовог потока недалеко од манастира.

То је важан културноисторијски споменик који је тесно повезан са бурним историјским догађајима из прошлости Србије, на почетку Првог српског устанка. Наиме, шабачки устаници су марта 1804. године, на челу са поп Луком Лазаревићем заузели и спалили турску варош, и сатерали Турке у шабачку тврђаву. За време опсаде Шапца из Босне је кренуло турско појачање да помогне одбрану Шапца, које је предводио паша Видајић. Устаници су на Лазареву суботу, уочи Цвети, 16. априла 1804. године, дочекали турску војску на Чокешини, више манастира, испод планине Цер, на брду изнад потока Врањевца. Током крваве борбе, изгинули су скоро сви Срби и браћа Недић-Дамњан и Глигорије, рођени у Осечини, код Ваљева, који су их предводили. Турци су у Боју на Чокешини савладали српске устанике, али су и сами претрпели велике губитке, па су морали да се врате у Босну, не домогнувши се опседнутог Шапца. А када се босанска војска повукла ка Лешници, на бојиште је сутрадан изашао игуман Хаџи Константин Вујанић (родом из Липолиста) из Чокешинског манастира и са монахом Василијем Поповићем прочита посмртно опело изгинулим јунацима. Том приликом, монах Василије је записао 303 имена погинулих ратника, међу којима и два брата Недића и двојице њихових побратима. На месту погибије сахрањени су браћа Недић са изгинулим друговима.

Познати немачки историчар Леополд Ранке, у својој књизи „Српска револуција” посветио је неколико страница бици у Чокешини, коју је назвао „српским Термопилима”, а браћу Недић „српским Леонидама”. Овај историјски догађај опеван је у песми Филипа Вишњића „Бој на Чокешини”. У нашој поезији, ни усменој ни писаној, нема тако сјајно описаног боја као што је „Бој на Чокешини”. Све што је

могао да да један велики песник пре свега, дао је наш најпознатији народни певач, Филип Вишњић у овој песми. Главне личности песме су браћа Недићи, јунаци највишег ранга. Недићи су пали, јуначки, херојски, али су Турцима дали отпор какав су само једном у историји дали на Термопилима Грци Персијанцима. Вишњић у песми каже:

*„...Ту погibe за триста Србиња,
а Турака Јањи донесоше
пет стотина, онђе укопаше,
вергијаша ни носили нису.
и данаске стоји коштурница
од Србаља и још од Турака
виш Врађевица, дубока потока
на високу брду голетноме;
та знаће се њино разбојиште,
док је Цера и Видојевице
и на небу сунца и мјесеца,
ђе Недићи јесу погинули
у суботу на светог Лазара
пред Ристово, пред Цејетоносије.”*

У знак сећања на бој на Чокешини, подигнут је споменик са костурницом, који се налази у манастирској порти, са северне стране до саме манастирске цркве. На том месту били су сахрањени рањеници са бојишта на Липовом потоку, које су у манастиру zaloжили млеком и сиром, а после помрли. Идеју о подизању овог споменика дала је управа манастира Чокешина 31. марта 1888. године, када је у „Шабачком Гласнику” објавила да ће 12. априла исте године, у манастирској цркви, одржати парастос браћи Недића и њиховим друговима. Тога дана одржан је парастос и на иницијативу старешине манастира Чокешине, игумана Германа, изабран је одбор за прикупљање добровољних прилога за израду споменика браћи Недић и њиховим друговима. Добровољне прилоге сакупили су Стрељачка дружина и Дриносавско коло јахача кнез Михаило из Шапца. Споменик браћи Недић откривен је 7. октобра 1890. године. У спомен костурницу пренешени су и сахрањени посмртни остаци 303 српска устаника изгинулих у чувеном боју на Чокешини. Парадни спровод извршен је уз генералску почаст коју је одала војска ваљевског гарнизона. Сваке године на Лазареву суботу одржава се помен изгинулим ратницима.

Споменик браћи Недић и ратницима у боју на Чокешини, израдио је Италијан, Никола Туе. Висина споменика је преко четири метра. Урађен је од камена гранита из чокешинског мајдана поред реке Нечаје, односно, „од камена тамошњих мајдана, камено-затворено плаве боје, испрсан жутим и белим жицама неједнаке дебљине и дужине”. На масивном, квадратном споменику, облику стеле са двоводним кровом, у полукружним плитким нишама, са све четири стране, уклесани су натписи и стихови, које су саставили песник Владимир Јовановић и свештеник Н. П. Станојевић. Текст гласи:

а) На западној страни споменика:

*Три стотине српских јунака
са два брата Недића
Глигоријем и Димитријем (Јанком)
рођенима у Осечини Ваљевскога округа.
Ништавни су споменици сјајни
спрам јунаштва тих Недића славни.
Нек смрт њина целом Српству
за вечити углед служи,
нек се свако, као они
завичају свом одужи.
Да њихове смрти не би,
да за Српство нису пали,
још би Срби у Поцерју
турској сили робовали.*

б) На источној страни:

*СРПСТВО
И НЕДИЋЕВ ОДБОР ПОТОМСТВУ:
Ев' са овим видним знаком,
Дајемо вам пример сваком;
Како с' љуби Домовина,
Та народна тековина.
Недићи су за њу пали
И свој живот Богу дали,
Па зато се овим славе
Те јуначке српске главе.*

*И ви с' на њих угледајте
Вечно роду свом служите.*

*Покретач
Председник управног одбора
Герман*

<i>Пословође Тимотије Јовановић Матија Стојановић</i>	<i>Потпредседник Ненад Станојевић</i>	<i>Благајник Драгић Т. Самуровић</i>
---	---	--

Чланови: Доситеј, игуман манастира Петковице; Младен М. Исаковић, Павле М. Пејић, трговац; Милан Л. Исаковић, трговац; Алекса Милосављевић, учитељ; Јован Ђурђевић, наредник; Илија Николешевић, економ; Будимир Т. Самуровић, трговац; Миливоје Ковачевић, учитељ.

в) На јужној страни:

*ХРАБРИМ БОРЦИМА
Два су брата на бојишту стала,
да се боре противу Турака,
ал су оба на бојишту пала
с три стотине убојних јунака.
на Липову потоку
код села Чокешине, на Лазареву Суботу,
априла 16, године 1804.*

г) На северној страни:

*СРПСКОМ РОДУ
Братство, љубав, слога та
диже народ, сваки дан!
И Срб сваки том нек тежи
тад ће душман наш да бежи.
Недићи су сложни били
венац славе Српству свили;
слава милој браћи тој,
Српски роде увек пој!*

Горњи део споменика, обликован као камени кров, са осмостраном настрешницом, украшава камени крст. Испод настрешнице

са западне стране и изнад поменутих натписа и стихова, урезан је датум када се одиграо бој на Чокешини и датум када је споменик откривен:

*„Априла 16. 1804. године. За владања Краља Србије Александра I.
октобра 7. 1890. године”.*

*Споменик браћи Недић и ратницима у боју на Чокешини
(фото Љ. Грчић)*

Споменик је постављен на четвртасто високо постоље, на коме су у плитком рељефу, на све четири стране, приказани: калпаци, укрштени мачеви и пушке. Са стране постоља, на сваком углу, као украс стоје по

једна камена граната у облику кугле. Постоље лежи на тростепеном постаменту. Споменик је захваљујући зубу времена јако оронуо, јер је начињен из више делова, који су састављени из више комада, у које кроз пукотине улази вода, која их разара, што захтева темељну поправку.

Десно од костурнице подигнуто је, 1934. године, спомен обележје у виду обелиска поручнику Милану Ковинићу који је храбро погинуо 12. августа 1914. године на Самуровића Ади, бранећи српску земљу од аустријског завојевача. Сахрањен је поред цркве манастира Чокешине. Овековечио га је Милосав Јелић у свом „Србијанском венцу” у песми „Милан Ковинић”, која овако почиње:

*Чокешино, скрињо староставна
Из времена мутних нам облака,
Урно нашег разбојишта славна.
Ево опет тела од јунака.*

Мр Љиљана Грчић